

0945. 06

МАДУКАТ
ДР. МЕЛІТОН БУЧИНЬСЬКИЙ
СТАНІСЛАВЪ

ЛИХВА

И ЗАКОНЫ ПРОТИВЪ НЕИ.

Р Ъ Ч Ъ

ДРА М. БУЧИНЬСКОГО

(держана на зборѣ Филіи Тов. „ПРОСВѢТЫ“,
д. 9. Жовтня 1881 въ Станиславоѣ.)

Накладомъ автора.

У ЛЬВОВѢ, 1882.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка,
подоъ зарядомъ К. Беднарского.

336.48 + 338:63 (C47.74) 20 л

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- 24542

П. Товаришъ „Просвѣты“!

I.

Вѣдь того наше товариство свою назву мае, що завѣтомъ его : ширити просвѣту. Ширимо еи, скоро способы показуемо, якъ бы можна нашому брату зъ рѣжнои пригоды выйти на добру дорогу. Всѣ науки тутъ входить повиннѣ, — и якъ певно есть на пр. д у ш п а с т ы р я задачею, противъ одиченя обычаѣвъ, противъ зародови зла въ умѣ — въ помышленію, дѣяти прикладомъ и наукою, — якъ певно есть вчителя задачею, доповнювати выховане домашне и вводити молодѣи умы въ области правдивого и пожиточного знаня, — задачею лѣкаря, доходити, що шкодить нашому тѣлу и вѣкъ нашъ вкоротити годно, поучати тай нести помѣчь заболѣвшимъ, словомъ якъ всѣ вызволенѣи званя мають свои задачѣ, и якъ подѣлили они зъ розвоёмъ людства мѣжь себе около поступу працю, — такъ и правникамъ непослѣдна задача

припала, середь виру самолюбія, де кожде собѣ раде, кожде собѣ горне, такі правила придумати, щобы кождый мавъ простѣрь, мавъ волю — якъ наибѣльше приобрѣсти — але правовито, се есть — другого быть не руйнуючи; далѣй — щобъ кождый мавъ охорону противъ захланности другихъ. Отже и правні найвысшій правила суть тіи же що и евангельскій: не чини другому, що тобѣ не мило, — инчими словами: жій, приобрѣтай, — каже право, — але безъ ближнёго кривды, бо де она зачинаеся, тамъ границя волѣ твоєї. По-за тою границею право тебе не бере вже въ опѣку, але противно, присиловати тебе мусить, щобъ ты полагодивъ кривду и спокутовавъ за безправні твої вчинки тобѣ и другимъ въ науку спасенну, щобы довѣре межі людьми росло, а не пропадало.

Права котрї дає праводавство и которї вяжуть кожного, то приказы, правила — якъ треба вѣдь кривды боронитися; — и якъ при безконечныхъ случаяхъ жизни межілюдскої — такъ и на случай лихвы суть у насъ окремі уставы людемъ на оборону.

Край нашъ и нарѣдъ тяжше вѣдь иншихъ вѣдь лихвы страждає, отже розберѣмъ добре — що значить л и х в а?

II.

Колибы въ свѣтѣ все дѣлося по правдѣ, то за лихву нѣхто и не почувбы. Осталобы при томъ, що коли у одного есть лишній грѣшь, а нема у него головы анѣ можности, тымъ грошемъ орудовати, — та найдеса другій, що не має грошей але колибы ихъ мавъ, то має вѣнь голову приобрѣсти тѣлько, — щобы и вкладъ вернувся и ще звыжка була або такъ званый зыскъ, — то тогды у первого, у вѣрителя, — бере другій, довжникъ, пожичку. Орудуетъ вѣнь вѣдтакъ тыми грѣшми якъ самъ найлѣпше знае и вмѣе а на речинець звертаючи вѣрителеви истину, звыжкою дѣлится зъ нимъ. Довжникъ задержуетъ собѣ одну частину звыжки въ нагороду за тое, що мудро орудовавъ грѣшми, а другу частину зыску дае вѣрителеви у нагороду, що вѣритель дбалый чоловѣкъ бувъ, грѣшь не прогайнувавъ, але довжникови выгоду зробивъ и ему до зарѣбку допомѣгъ. Тая отже частина зыску, котору довжникъ дае вѣрителеви за выгоду зъ его грошей, зовеса п р о ц е н т о м ъ. Звычайно уже при пожичаню вымовляе собѣ вѣритель такій а такій процентъ, довжникъ отже мусить такъ грѣшми орудовати, щобы въ речинець, окрѣмъ проценту для вѣрителя — здобути для себе пѣзначну звыжку. Такъ то одинъ и той самъ грѣшь робить одному

и другому выгоду. Такий складъ рѣчей есть объявомъ зѣвсѣмъ здоровымъ, а противъ процентови у такихъ развахъ хотьбы и высокому, не дасть ся вѣ-чого сказати, — бо скоро у довжника есть голова по-тому, безъ кривды людской зѣ повѣренныхъ ему пять талантовъ зробити десять, — то вѣльно ему зѣ зыску своего сто на сто, удѣлити вѣрителеви половину, заплатити ему хотьбы и 50-тый процентъ, а для себе задержати другу половину зыску.

Тому то не мало раціи давне право церк-к о в н е , скоро заборонювало побирати якї-небудь проценты. Не мало раціи и зла не выльчило, бо зѣ потребности — у кого земля була, вѣддававъ ей вѣрителеви у заставъ и пожитковане, а то пожитковане рѣвнялося найвыжшимъ процентамъ. Дру-гій довжникъ, що мавъ варстатъ або хотьбы лишъ рукъ здоровыхъ пару, вѣдроблювавъ за пожичку тѣлько, що плата за тую працю булабы бѣльша, якъ процентъ найвызшій. Отже проста заборона процентѣвъ, не охоронила людей вѣдъ кривды и не-воль, бо корѣнь зла лежавъ якъ свѣтъ свѣтомъ завсѣгды, и до нынѣ лежитъ далеко глѣбше : у не-досконалости людскѣй и у хибности установъ прав-ныхъ.

Корень зла — се захланнѣсть тыхъ людей, котрѣ дають пожичку лишъ тамъ и тогды, коли пѣдглянуть ближнѣго вѣ пригодѣ. Коли же лучитъся

имъ чоловѣкъ у наглої потребѣ, а такихъ тамъ наибѣльше, де обычаѣ здичѣли, де не памятае ся на грѣзну будучнѣсть, де легкодушно, щобъ не заваджавъ розстрачуеся грѣшь, де жїеся понадъ свои доходы, словомъ — де нема опамятаня и того ясного погляду, якїй дае лишъ просвѣта, тамъ по сказанному : де трупъ — збираються мухи — заразъ найдеся такїй угодникъ, що на мастокъ ближнѣго, на грунтъ его, на худобу, на силу рукъ его, на шїю его свѣй арканъ закине ! Найдеся вѣритель, котрый на мольбу : поратуй мене ! процентъ накладе тымъ выжшїй, чимъ тяжша довжника пригода, чимъ темнѣйшїй вѣнъ и не бачить, що зъ господарства чи ремесла свого, чи то й зъ зарѣбныхъ рукъ не выдобуде тѣлько, щобы на речинець истину и тяжкїй процентъ здобути. Отже коли у такого одовженого єсть господарство, худоба, то иде неминуча грабѣжь и прилюдна продажъ, при которѣй вѣнъ за будь-яку цѣну добра свого лишаєся. — Вже переставъ вѣнъ господаремъ бути, отже коли вѣнъ одинъ, у найми иде ; коли-жъ у него родина, у комѣрника, щобъ зъ зарѣбныхъ рукъ — поки силы въ нихъ — вѣку докапарити. Кажуть : не боїться мокрый дощу а голый розбою ! ажъ се не зѣвсѣмъ правда, бо голодъ и холодъ зазирають въ хату. И зновъ найдеся такїй угодникъ, котрый поратуетъ его пожичкою, уже „на вѣдробокъ.“ А й тутъ такожъ, чимъ бѣльша за-

хланнѠсть одного, и чимъ страшнѣйша нужда, небалѠсть и темнота довжника, — зготована єму нехибна руѣна. Бо за пожичку, котору ремѣсникъ або зарѠбникъ бере на вѠдробокъ, мусить вѠнь або въ-пѠвъ дармо вѠддавати свою працю, мусить оже на-пѠвъ божимъ духомъ жити, а сего нѣхто рѠкъ въ рѠкъ не докаже, — або, що єще гѠрше, внавъ у такій пута, що вся праця не старчить на силату процентѠвъ, не то истины. И такъ рѠкъ за рокомъ бачить вѠнь, якъ иде зима люта, якъ минає лѣто и зновъ зима зближаєсь, — якъ сила рукъ надрываєся, спина корчиться, далѣй а далѣй смерть заглядає въ очи, лишъ кѠнца єго неволѣ не выдати. — Отъ вамъ лихва и декотрї обявы єи; — *лихва оже єсть то кривда, котора тамъ дѣєся, де безсовѣстный вѣритель свѣдомый єсть того, що для єго збогачєня мусить довжникъ, щобъ свѠй довгъ зъ процентами вѠддати, єъ часомъ зруйноватися.*“

III.

Съ того выходитъ, що звычайно, але не завсѣгды єсть лихва тамъ, де мова о высокѠмъ процентѣ, кажу не завсѣгды, бо треба у передъ рѠзѠбрати, чи довжникъ годенъ тї проценты добути.

Тому то не було всієї правды у давнѣмъ нашѣмъ законодавствѣ, скоро ажъ до року 1868 не вѣльно було въ нашѣмъ краю брати бѣльше якъ пятый процентъ при заставѣ, а шестый безъ заставу. А надто лукаві люди нашли способѣвъ не мало, обминути тую уставу. Однимъ съ тыхъ хитрыхъ способѣвъ були „компромисы“, дозволеніи уставами, але робленіи такъ, що довжникъ, абы позичити яку суму, мусѣвъ записъ дати, що пріймає судъ полюбовный. Судія полюбовный, звичайно спѣльникъ вѣрителя, выдававъ тогды засудъ, часто на подвѣйну суму, якъ же довжникъ не хотѣвъ або не мѣгъ заплатити, ишла рѣчь до звичайного суду. А що на записъ и на засудъ полюбовный не ма обороны, то судова власть мусѣла вѣрителеви на довжника грабѣжь давати, не маючи права дати довжникови послухъ и о его кривдѣ дѣзнатися. Черезъ такіи и подѣбніи хитрощѣ лихва, мимо забороны, розрасталася, лихварѣ збогачали ся, а противно люди чесніи и оборотніи, которіи легко могли влобути и заплатити вышій якъ 6-ый процентъ, не могли позички нѣгде роздобути; у наглѣй потребности лишали ся безъ помочи и поносили втраты, а булибы ихъ легко обминули, якъ бы можъ було бодай на вышій процентъ явну, и каждому приступну позичку взяти.

IV.

Тогда р. 1868 дозволила устава побирати процентъ безъ границѣ высокій, дозволено каждому и вѣдь кожного, а хто бы умовленого проценту не хотѣвъ або не мѣгъ платити, то дано власть вѣрителеви, довжника хотѣбы и зруйновати. Всѣ мы памятаемо сю недавну уставу, всѣ мы дивилися и ще доси дивимося на еи обявы и овочѣ. Обявы такі, що оборотный людъ, промысловцѣ, дѣрвавши ся пожиченыхъ на незмѣрный процентъ грошей, кинулися до найзапальчившихъ спекуляцій, щобы лише здобути зыски, вѣдь безумныхъ процентѣвъ, які оплачували, ще выжній. Але господареви, ремѣсникамъ, зарѣбникови нѣхто на мѣрный процентъ грошей не пожичивъ, — бо звѣсна рѣчь, що анѣ рѣля, анѣ ремесло, не годній дати у примѣръ до процентѣвъ які понаставали, зыску. Натомѣсть розвельможилися вѣрителѣ неретельній, розгосподарювалася лихва страшенна, безпечна, що разъ имивши довжника — довѣвши его до того, щобы вѣнъ пѣдь обухомъ нужды, мовъ приголомшениый, пѣднявся найвыжшого проценту, — вымучить вона вѣдь него процентъ и истину въ дорозѣ судовои грабѣжи и продажи. Особливо нашъ неписьменный нарѣдъ упавъ жертвою шайки промысловцѣвъ, которі явно — по закону — зъ лихвы збогачували

ся; — поручь зъ своими факторами — котрѣ поглядѣли, якбы то сего и того въ сѣти затыгнути, до запису, акту нотаріального, векслю або компромісу довести; — поручь зъ писарями шинковими, черезъ котрыхъ въ своимъ часѣ до судѣвъ сыпалися прозбы о наказъ — грабѣжь и публичну продажъ, — щобы выдобути напередъ всѣго коншта, потому проценты а на послѣдку истину. И звычайно лишалася тая истина довжна надаѣ на довжничѣй ши, щобы єму таки нѣколи не здвигнутися зъ руѣны.

V.

Але ще одинъ новый овочъ зродила устава зъ р. 1868, дозволяючи безъ границъ проценты, а овочемъ тымъ були Банки, такъ званѣ рѣльничѣй.

Пооднѣ лихварѣ, розсыпанѣ по всѣхъ усядахъ, надто явно збогачували ся, щобы се утаѣлюся, щобы и инчѣй того самого не забажали. Запанувала жажда обогачаня безъ часу и труда и безъ соперникѣвъ, бо мѣйскѣй нашъ и сѣльскѣй, малописьменный людъ не мавъ на стѣлько просвѣты, щобы окрѣмъ де-не-де слабенькихъ братскихъ касъ та складѣвъ — всюды громадскѣй позакладати касы, при нихъ обстати и противъ лихвѣ борони-

тиса, по завѣту: громада великій чоловѣкъ. Явна бо рѣчь, що скоро бы я мавъ въ громадскѣй касѣ пожичку на мѣрный процентъ готову, то решта вѣрителѣвъ заразъ мусить на мѣрномъ процентѣ попристати, инакше анѣ я анѣ нѣхто другій не пѣйде до нихъ съ поклономъ. Отже вѣрителѣ, не маючи супротивъ себе громадскихъ касъ а тымъ самымъ жадного соперника, быстро збогачувалися, загортали землѣ и куповали села такъ легко и скоро, що зависно стало ще бѣльшимъ вѣдъ нихъ тузамъ. По столицяхъ опѣзналися великї промысловцѣ, що ихъ милїоны, хоть и якъ хитро ними орудуй, все таки не несли такихъ высокыхъ зыскѣвъ, якї робили поменчї лихварѣ партикулярнї. Дятого великї промысловцѣ потворили товариства, зложили суму величезну и оголосили, що мають єв на розданю и поготовлю. Мы, кажутъ, малымъ будемо сытї. Хто у грошевѣй пригодѣ, той не удавайся до своихъ пявокъ домашныхъ, которї зъ тебе берутъ 100 на 100 проценту, та ще — хоть имъ его оплачуешь, тебе не поквитуютъ, але подвѣйновъ крейдовъ тобѣ, неписьменному рахунокъ роблять, — але удавайся до насъ. Дамо мы тобѣ пожичку на порядочный актъ нотарїальный, на заставъ грунту, але ты господаруй на нимъ, орудуй и збирай пожитки. Що дамо тобѣ або вѣдъ тебе возьмемо, запишешя у книгу нашу, котору вольно каждому перезрѣти, и такъ якъ играшкою,

малыми ратами, що и не счуешься, коли и якъ, — сплатишъ ты у насъ свою пожичку, зъ процентомъ не бѣльшимъ, якъ 12 або 15 золотыхъ щорѣчно вѣдъ сотки.

По всѣхъ усядахъ такимъ способомъ повстали касы банку сего и того, и такій бувъ натискъ лихвы мѣжъ народомъ, така темнота, а декуда и лакомство, що найкращі господарства въ банкахъ позадовжувалися, часто безъ потреби — за-для легкости ухватити грошѣ.

VI.

Думавъ бы хто, що всяка инча лихва потерпѣла та пѣдувала черезъ орудоване банкѣвъ. Отже противно сталося. Якъ сказано вже, нарѣдъ нашъ не бувъ стоваришений въ касахъ громадскихъ, щобы лихвярамъ партикулярнымъ чоло ставити — не було и потому громадскихъ касъ и стоваришень, коли въ банкахъ вѣрителѣ стоваришилися, за руки взялися. — И такъ склалося, що до давныхъ потребъ грошевыхъ прибули нові потреби: до банку раты сплачувати, — а грошѣ на тоє, грошѣ для безконечныхъ пожичокъ на потреби поменшій, пожичувано ще завзятѣйше у своихъ давныхъ лихвярѣвъ домашнихъ, на давный, забѣйчій процентъ.

Правда, у банку процентъ низшій, 12-ый або 15-ый, але звѣсна рѣчь, що анѣ земля анѣ ремесло негоднїй рѣкъ въ рѣкъ тѣлько давати зыску, щобы сплатити той процентъ и истини частину. Отже партикулярный вѣритель не завсѣгды квапився, просити у суду о продажъ всего маетку довжника бо до чорнои працѣ около землѣ не завсѣгды найдя тѣлько охотникѣвъ, щобы одинъ по-надъ другого зъ цѣною набивалися; противно — найчастѣйше волить партикулярный вѣритель лишити довжника при господарствѣ, щобы повѣльнѣйше але й безпечнѣйше кровъ зъ него стягати. Инша рѣчь зъ банкомъ, который, якъ однимъ пошибомъ розкинувъ тысячѣ и милїоны, такъ и раты однимъ пошибомъ стягати мусить; — а що раты важкї и нарѣдъ не акуратный, то и въ скорѣ дѣждалися мы часѣвъ, що тысячѣ господарствъ рѣкъ въ рѣкъ идуть черезъ довги банковї на публичну продажъ. По правдѣ кажучи, идуть вони на розтрату, бо де-жь разомъ найти тѣлько купцѣвъ по усѣхъ усядахъ, и тѣлько до рѣлѣ охотныхъ грошей, щобы тї господарства при продажи правдиву цѣну дѣстали? А зъ того выходить по перше, — що за невелику пожичку, коли або нема купцѣвъ або змовляться они, за безцѣнъ пропадають хорошї господарства, — а по друге, що се дѣся цѣлыми гурмами, мовбы однимъ махомъ. Значить, се вже не пооднї бѣднѣють люде, але край той бѣднѣ

де земля управна, загосподарована, вѣдь вѣкѣвъ зъ невымовными трудами до послѣдней минуты додержана, словомъ послѣдна батькѣвщина наша всяку цѣну стратила, бо за безцѣнъ єсть зъ тыхъ рукъ, которѣ ей загосподарювали — лихва выриває.

Иншимъ разомъ обговоримо, якъ то найпевнѣйшою обороною противъ всякой лихвы єсть и будутъ стоваришеня и касы громадскѣ, але до сего конечна свѣдомѣсть и участь загальна, а се дѣєся зновъ черезъ ретельну просвѣту; на нынѣ мушу поперестати на тѣй оборонѣ, котору противъ лихвы дають найновѣйшѣ уставы нашѣ.

VII.

Повыжше бачили мы, якѣ то пресумнѣ, гѣркѣ овочи выросли пѣдь крылами уставы зъ 1868 р., котора дозволювала вѣдь каждого довжника побирати и найвыжшѣ проценты, скоро лишъ вѣнъ на нихъ згодився. Отже бачили мы, що о згодженю тамъ не може бути бесѣды, де нужда зневолює довжника взяти позичку — въ браку иншого

жерела, — у лихвяря найближшого. Далѣй бачили мы, якъ то загальне об'єднене зближалося черезъ тоє, що опутані лихвою не мали правної оборони. Тоды то найшлися люде у радѣ державнѣй, которі о тыхъ воп'ющихъ кривдахъ, о нуждѣ загальнѣй заговорили, и тѣлько здобули, що въ оборону противъ кривдъ найбѣльше пекучихъ выдано уставу противъ лихвы, зъ дня 19 Липня 1877. а тую уставу доповнено другою зъ 28. Мая 1881. р. Зъ горы зазначити мушу, що уставы дуже недокладні и далекі вѣдъ того, чтобы всякѣй лихвѣ конецъ положити, але все таки годні они не одну вѣдвернути руѣну. До сего треба передъ всѣмъ, чтобы тѣ уставы стали добре и каждому звѣснѣй, далѣй треба доконче, — чтобы люде при правахъ які они дають, твердо стояли.

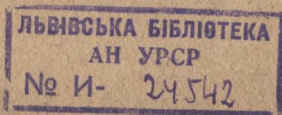
Уставы тѣи такъ розпоряджають :

Скоро вѣритель знавъ або знати о тѣмъ мусѣвъ, що проценты, якихъ вѣнъ вымагає, руѣну довжника спровадити мусять, и що довжника лишень нужда до такой пожички змушує, — або скоро знавъ вѣритель, що довжникъ его черезъ свѣй слабый розумъ, черезъ недосвѣчене або приголомшене не свѣдомый бувъ того, — що умовлені проценты его господарство доведуть до упадку, — то повиненъ довжникъ се въ судѣ выявити, а судѣ повиненъ : покарати вѣрителя арештомъ ажъ до

пôвъ року, або гривною ажъ до 1000 р., а довжника вôдъ забôйчихъ процентôвъ освободити, — або — коли такі проценти вѣритель уже выбравъ, тôлько о довжну истину зменшити. Розумѣся само собою, що довжна истина не може бути дарована, бо она чуже добро, вѣрителя власнôсть, вѣрителеви належитися отже завсѣгды звернути истину, и нагородити за пожитокъ зъ неї, с. є. мѣрный процентъ признати.

Буває и такъ, що я давъ позичку не знаючи, що проценти будуть довжникови затратою, чи то що довжникъ мене пôдвѣвъ, чи такъ, що я въ спадщинѣ, купномъ або даромъ дôставъ претенсію, не будучи свѣдомый, що довжникъ не годенъ платити процентôвъ, словомъ — коли покажеться, що я не закровѣвъ на руѣну довжника, то тогды я не пôдпадаю карѣ, але судъ, щобы не допустити довжника руѣны, дарує довжникови проценти або бодай ихъ уменшує, щобы и я не мавъ кривды.

Бувають случаѣ, що довжникъ не може завчасу голосу пôднести и на лихву ужалитися, на прикладъ — коли упаде въ заочнôсть, або коли вѣритель має противъ нему документъ правный, якъ: засудъ зъ компромісу, або актъ нотаріальный; бо вѣрителеви зъ такимъ актомъ мусить судъ, безъ обороны довжника, грабѣжъ дозволити. Отже въ такихъ случаяхъ, хотяйбы ексекуція дôйшла до

послѣднои крайности, до самой продажи — оборона довжникови не вѣднята: судія мусить вѣдь него скаргу принять, его выслухати, рѣчь вырозумѣти, и коли оправдаться, що лихва заходить, мусить судія здержати дальшій противъ довжникови кроки, а далѣй розпорядити, що новыше сказано.

VIII.

Основою уставъ противъ лихвы есть: не допустити, за-для неретельного збогаченя вѣрителя, руѣны довжника. Для того и пожички зъ часѣвъ давнѣйшихъ пѣдпадаютъ пѣдъ нову уставу, поки теперь хто таку давну пожичку зъ лихварскими процентами вѣдь довжника стягае. Але въ такѣмъ разѣ не може судъ вѣрителя арештомъ або гривною карати, бо передъ рокомъ 1877. не було на лихву забороны; а тѣлько довжникови зменшуе або даровуе проценты.

Далѣй есть основою сихъ уставъ, що пѣдъ нихъ пѣдпадае вѣритель кождый, скоро супротивъ силъ довжника и его господарства вымагае процентъ надто высокій, для довжника згубный. Отже пѣдпадаютъ пѣдъ тую уставу такъ поодинокіи люди, якъ и стоваришеня та банки такіи, котріи крѣмъ значныхъ процентѣвъ, черезъ всякій провизіи и

оплаты суму позичену зъ горы вменшують, а свои проценты побирають вѣдъ цѣлои, пѣбы необрѣзанои сумы. И такъ для прикладу: [Скоро банкъ свѣдомый, що я ремѣсникъ невеликій або хлѣборобъ, неписьменный и не рахунковый, сиджу на грунтъ въ цѣнѣ 1000 золотыхъ, то не тяжко обрахувати, що я съ того грунту ледви 50 золотыхъ що року вѣдложити зможу; коли-жь я у банку на сей грунтъ зайнявъ позичку нѣбыто 500 золотыхъ, а поправдѣ дѣставъ лишь папери банку на квоту 450 золотыхъ готовыми грѣшми, а банкъ ще зъ тои квоты зъ горы собѣ задержавъ такъ зъ 30 золотыхъ на всякї свои провїзїи и оплаты, то показуеся, що я на 500 золотыхъ довгъ зробивъ, а лишь 420 золотыхъ въ рукахъ маю. А що проценты вѣдъ сумы 500 золотыхъ банкowi оплачувати мушу, то показуеся, що я вѣдъ каждой дѣйсно полученои сотки не по 12 золотыхъ але по 15 золотыхъ що року платити маю. Якъ же менѣ прїйдеся, недивившись на неурожай, недивившись на случаѣ нездоровя въ дома, на случаѣ заразы на худобу, черезъ 10 лѣтъ рѣкъ въ въ рѣкъ сплачутати по 50 золотыхъ на сплату истины, а до того зъ разу до 60 золотыхъ процентѣвъ, се есть бѣльше менше по 100 золотыхъ що року, де у мене ледве 50 золотыхъ що рѣкъ годно приростати, то явною есть рѣчею, що сплачую я у двое бѣльше, якъ зъ ремесла або зъ го-

сподарства свого здобуваю, що се моя руѣна неминуча, що я упадаю пѣдъ простою лихвою, и що для того маю повне право, ведля новои уставы, жадати у суду обороны. Жадати, щобы моя пожичка не 500 золотыхъ, але 420 золотыхъ по правдѣ значила; щобы продажу мого грунту, послѣдного маєтку мого задержано; щобы менѣ ведля можности моеи проценты уменшено.

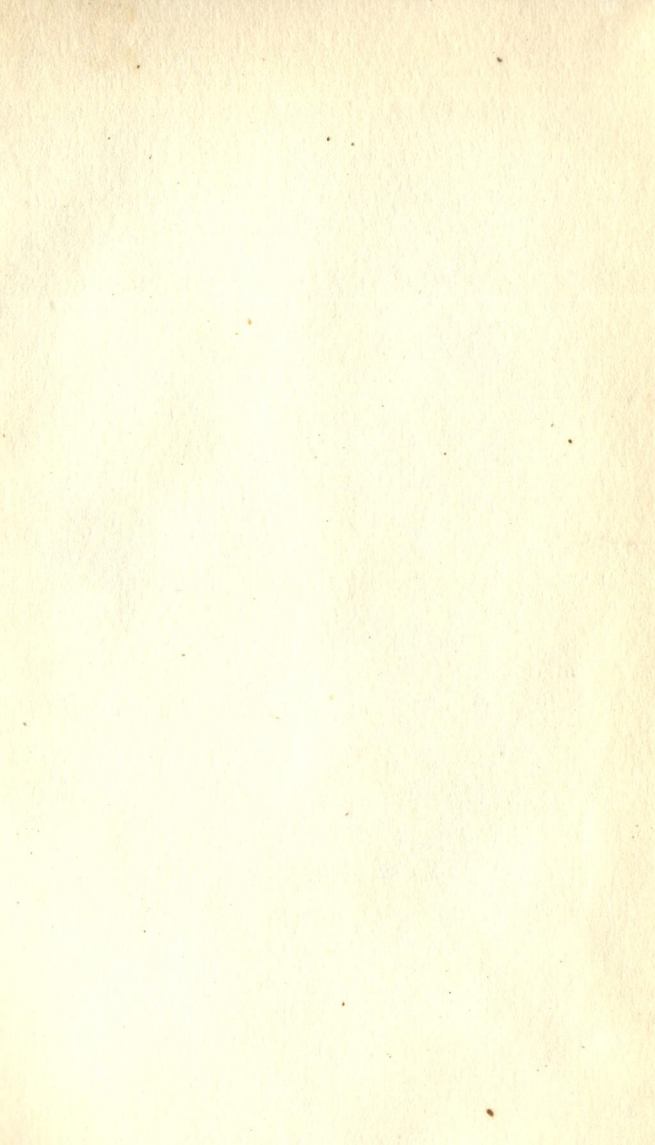
На конецъ каже нова наша устава, що судія, до котрого я на лихву жалобу заношу, мусить чисто по своѣй совѣсти судъ судити: чи въ данѣмъ случаю лихва заходить? Отже не вяжуть его руки анѣ якї небудь свѣдки анѣ найформальнѣйшї свѣдоцтва, скоро вѣнъ имъ не признає вѣры. И такъ, для прикладу: не потребує судія прїймити усе яко правду, що противникъ скаже, а я не заперечу, але має вѣнъ всеи правды, самъ доходити, а се чинить его урядъ тяжкимъ, але и величавымъ. Зъ той великои свободы и власти, яку ся устава складає у судейскї руки, выходитъ — якъ дуже шанувати намъ судей свѣтлыхъ и сумлѣнныхъ, и для того про сю уставу дуже справедливо дасться сказати, що хоть она и недокладна, хоть она не годна зло вырвати зъ коренемъ, то все таки годна она запобѣгти кривдамъ вопѣющимъ, найбы лишь була выконувана строго. Далѣй понятною єсть рѣчею, щобы ся устава кождому стала звѣсна и явна, а такожь щобы кождый, хто въ таку упаде

пригоду, смѣло жадавъ справедливости и при своихъ правахъ обстававъ завзято. Треба щобы и кождый другій уймався за ближнимъ своимъ у пригодѣ, раду му дававъ и помôчь, и охотно дававъ свѣдоцтво его кривдѣ, памятаючи на тоє, що самъ вôнъ колись може въ пригоду впасти и запотребовати такожь обороны.

И 24.54 21

Цѣна 5 кр. а. в.

W 24542

